

висококваліфікованих кадрів. Це передбачає спрощення процедур отримання дозволів на роботу, визнання іноземних кваліфікацій та забезпечення інтеграції мігрантів у національну економіку [3].

Для України зазначені закономірності мають принципове значення. Демографічний спад, посилений міграційними процесами та наслідками війни, обмежує можливості збереження трудомісткої моделі економіки. У цих умовах стратегічним завданням є перехід до моделі зростання, заснованої на підвищенні продуктивності та розвитку секторів із високою доданою вартістю. Це потребує комплексного політико-правового підходу, який поєднує індустріальну політику, реформу ринку праці, розвиток людського капіталу та селективну міграційну політику.

Література

1. Acemoglu D., Restrepo P. Secular Stagnation? The Effect of Aging on Economic Growth in the Age of Automation. *American Economic Review Papers & Proceedings*. 2017. Vol. 107. No. 5. P. 174–179.
2. Krugman P. Increasing Returns and Economic Geography. *Journal of Political Economy*. 1991. Vol. 99. No. 3. P. 483–499.
3. Петрівський, О. (2025). ПОВОЄННА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ. *Економіка та суспільство*, (82). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-165>

УДК 347.78:004.8

Коваль О.М., к.ю.н., доцент,
Алтанець Ю. В., здобувачка освіти, МГЗП-25
Київський національний університет
технологій та дизайну, м. Київ, Україна

ПРАВОВА ПРИРОДА ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ДЛЯ НАВЧАННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ДОКТРИНА ТРАНСФОРМАТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ

Стрімка еволюція генеративного штучного інтелекту змінила не лише технологічний ландшафт, а й фундаментальні засади права інтелектуальної власності, висунувши на передній план питання про правомірність використання масивів авторських творів для навчання моделей. Проблема «машинного споживання» контенту стає центральною темою сучасних правових дискусій, оскільки вона зачіпає інтереси мільйонів авторів і водночас визначає майбутнє

інновацій у сфері обчислювального інтелекту.

В основі цього конфлікту лежить аналіз правової природи процесу навчання, який балансує між виключними правами правовласників та суспільним інтересом у розвитку технологій, що забезпечується через доктрини добросовісного та трансформативного використання.

Процес навчання сучасних великих мовних моделей (LLM) та дифузійних моделей базується на поглинанні колосальних обсягів даних, значна частина яких захищена авторським правом. Технічно цей процес складається з кількох етапів: збору даних (web scraping), їх попередньої обробки (токенізації), завантаження в пам'ять та безпосереднього навчання, в ході якого модель виявляє статистичні закономірності та зв'язки між фрагментами інформації [1]. З юридичної точки зору, кожне таке завантаження та копіювання в пам'ять сервера є актом відтворення твору, що за загальним правилом вимагає дозволу автора.

Однак ключова відмінність навчання ШІ від традиційного споживання контенту полягає в тому, що машина не «читає» твір для естетичного задоволення, а аналізує його як набір статистичних одиниць. Це так зване «невиражальне» або «технічне» використання (non-expressive use), де метою є не передача ідей автора аудиторії, а побудова функціональної математичної моделі [2]. Правова природа цього процесу часто порівнюється з «інтелектуальним аналізом тексту та даних» (TDM), де копіювання є лише проміжним етапом для отримання нових знань, що не містять у собі оригінальних творів у їхньому первісному вигляді [3].

Сучасні судові рішення, зокрема у справах Getty Images проти Stability AI, підтверджують, що самі «ваги» навченої моделі не є копіями творів, оскільки вони представляють собою статистичні параметри, а не збережені фрагменти тексту чи зображень [4]. Це підкріплює аргумент про те, що навчання ШІ є процесом вилучення ідей та фактів, які не охороняються авторським правом, хоча шлях до цього результату і лежить через тимчасове відтворення охоронюваних форм вираження.

У правовій системі США ключовим механізмом легітимізації навчання ШІ є доктрина «добросовісного використання» (fair use), закріплена у статті 107 Закону про авторське право. Центром цієї доктрини є концепція трансформативності, яка оцінює, чи додає нове використання твору щось нове, змінюючи його мету або характер [5]. Суди традиційно прихильні до технологічного копіювання, якщо воно створює суспільно корисні інструменти, такі як пошукові системи або цифрові бібліотеки з можливістю повнотекстового пошуку [6].

У справі *Bartz v. Anthropic* (2025) суддя Вільям Алсуп зазначив, що навчання LLM є «винятково трансформативним», оскільки воно не має на меті заміну читання книг, а спрямоване на розвиток здатності системи розуміти мову та генерувати нові тексти. Суд провів аналогію між навчанням ШІ та людським навчанням: як учень читає книги, щоб навчитися писати власні твори, так і модель «навчається», щоб створювати щось відмінне від оригіналу [7].

Для України критично важливо не залишатися осторонь цих процесів. Адаптація вітчизняного законодавства до стандартів ЄС (зокрема щодо розширення TDM-винятків та впровадження норм AI Act) є необхідною умовою для інтеграції українських технологічних компаній у глобальний ринок та забезпечення захисту прав українських авторів у цифрову епоху. Доктрина трансформативного використання, адаптована до європейських та національних реалій, може стати надійним фундаментом для сталого розвитку штучного інтелекту, що поважає творчу працю людини.

Література

1. Copyright Implications of the Relationship Between Generative Artificial Intelligence and Text and Data Mining // infojustice. – URL: <https://infojustice.org/archives/45509> (дата звернення: 15.04.2026).
2. The False Hope of Content Licensing at Internet Scale // ProMarket. – URL: <https://www.promarket.org/2025/11/19/the-false-hope-of-content-licensing-at-internet-scale/> (дата звернення: 15.04.2026).
3. AI and copyright: The training of general-purpose AI // European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2025/769585/EPRS_ATA\(2025\)769585_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2025/769585/EPRS_ATA(2025)769585_EN.pdf) (дата звернення: 15.04.2026).
4. Getty Images v Stability AI: What the High Court's Decision Means for Rights-Holders and AI Developers // Mayer Brown Insights. – URL: <https://www.mayerbrown.com/en/insights/publications/2025/11/getty-images-v-stability-ai-what-the-high-courts-decision-means-for-rights-holders-and-ai-developers> (дата звернення: 15.04.2026).
5. Two Courts Rule On Generative AI and Fair Use – One Gets It Right // Electronic Frontier Foundation. – URL: <https://www.eff.org/deeplinks/2025/06/two-courts-rule-generative-ai-and-fair-use-one-gets-it-right> (дата звернення: 15.04.2026).
6. Copyright and Generative AI Training: Infringement or Fair Use? // University of Illinois Library. – URL: <https://www.library.illinois.edu/scp/podcast/copyright-and-generative-ai-training-infringement-or-fair-use/> (дата звернення: 15.04.2026).
7. A Tale of Three Cases: How Fair Use Is Playing Out in AI Copyright Lawsuits // Ropes & Gray Insights. – URL: <https://www.ropesgray.com/en/insights/alerts/2025/07/a-tale-of-three-cases-how-fair-use-is-playing-out-in-ai-copyright-lawsuits> (дата звернення: 15.04.2026).